

Cinsel Benlik Şeması Ölçeği'nin Üniversite Örnekleminde Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

A Validity and Reliability Study of the Sexual Self-Schema Scale Among Undergraduate Students

Gözde Koçak¹, Hürol Fışiloğlu²

¹Arş.Gör., ²Prof.Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı "Cinsel Benlik Şeması Ölçeği"nin Türkçe'ye çevrilmesi ve ölçeğin temel psikometrik özelliklerinin belirlenmesidir. **Yöntem:** 306 üniversite öğrencisinden oluşan bir örnekleme Cinsel Benlik Şeması Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu'nun Dışa Dönüklük Alt Ölçeği uygulanmıştır. **Bulgular:** Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda, "Cinsel Benlik Şeması Ölçeği"nin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısı orijinal formula tutarlılık göstermiştir. İç tutarlılık alt ölçekler olan "Sevgi dolu/Şefkatli", "Şehvetli/Tahrik edici olan" ve "Dolaysız/Açık sözlü" için sırasıyla .85, .82 ve .77 ve toplam ölçek için .86 olarak bulunmuştur. Yapı geçerliğine ek olarak, cinsel davranışların varyansında saptanan cinsel benlik şemalarının sağladığı anlamlı artışların cinsel benlik şeması ölçümünün diğer kavramların katkısının ötesinde cinsel davranışları yordamada kullanımı için ayırt edici ve artımsal geçerliği destekler durumda olduğu gösterilmiştir. **Sonuç:** Cinsel Benlik Şeması Ölçeği yetişkin kadın ve erkeklerde cinsel benlik şemalarının ölçümünde kullanılabilir ve yeterli düzeyde iç tutarlılığa sahip bir araçtır. Cinsel benlik şemaları üzerine yapılacak araştırmaların yaygınlaşması ile cinsellik kavramının daha kapsamlı şekilde anlaşılması ve farklı cinsel benlik şemalarına sahip olmanın psikolojik sonuçlarının ortaya konulması mümkün olabilecektir.

Anahtar Sözcükler: Cinsel benlik şemaları, özdoyum, cinsel etkinlik, güvenilirlik, geçerlik.

(*Klinik Psikiyatri 2010;13:159-169*)

SUMMARY

Objectives: The purpose of the present study was to translate the Sexual Self-Schema Scale into Turkish and to determine its basic psychometric properties. **Method:** In a sample of 306 undergraduate university students, the Sexual Self-Schema Scale, the Rosenberg Self-Esteem Scale and Extraversion subscale of the Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated Form were applied. **Results:** Results indicated that the Turkish version of the Sexual Self-Schema Scale had an adequate level of reliability and validity. The factor structure of the Turkish version of the scale was found to be similar to the original version. Internal consistency coefficients of subscales, "Loving/Compassionate", "Sensual/Stimulating", and "Direct/Outspoken", and the total scale were shown to be .85, .82, .77, and .86, respectively. In addition to construct validity, observed significant increments in variance of sexual behaviors support the discriminant and incremental validity of the sexual self-schema measure for use in the prediction of sexual behaviors beyond the contribution of other constructs. **Conclusion:** The Sexual Self-Schema Scale is shown in the study to be an instrument aiming to measure sexual self-schemas of adult women and men. It was also demonstrated that the scale had reasonable internal consistency. Through the investigation of sexual self-schemas in an increased number of studies, it would be possible to better understand the concept of sexuality and the psychological consequences of holding different types of sexual self-schemas.

Key Words: Sexual self schemas, masturbation, sexual activity, reliability, validity.

GİRİŞ

Tarih boyunca, cinselliğin kavramsallaştırılması farklı dönemlerde değişkenlik göstermiştir. Başlangıçta dinlerin kısıtlayıcı etkisi (Murstein 1974) ve cinselliğin tamamen biyolojik bir şekilde ele alındığı natüralistik bir bakış açısı baskın olsa da (Seidman, Fischer, & Meeks 2006), günümüzde insan cinselliği yalnızca biyolojik ve üremeye yönelik bir güdü olarak görülmemekte; bireyin cinsel organlarının işlevselliğinden daha fazlası olduğu düşünölmektedir (Whipple & McGreer 1997). Buna rağmen, cinsellik ile ilgili olarak, üzerinde diğerlerine göre tarihsel olarak daha az vurgu yapılmış olan biliş gibi etkenlere ancak son yıllarda değinilmeye başlanmıştır (Ackerman 1995).

William James'in "bilinen" benlik ile "bilen" benlik arasındaki ayrımı temelinde, Markus (1977) benlik şemaları kavramını öne sürmüştür ve bunları "benlikle ilgili bilgiyi düzenleyen ve işlenmesini yönlendiren, geçmiş deneyimlerden kaynaklanan, benlik hakkındaki bilişsel genellemeler" olarak tanımlamıştır. Markus'un benlik şemaları üstüne yaptığı çalışmalar ve benlik şemalarının çok yönlü doğasının tanınmaya başlaması (Carver ve Scheier 1981, Andersen ve Cyranowski 1994) sonrasında, Andersen ve Cyranowski (1994) benlik şemalarının cinsel bir bileşenin olacağı varsayımı temelinde cinsel benlik şeması kavramını ileriye sürmüşlerdir.

Andersen ve Cyranowski (1994) cinsel benlik şemalarını "bir bireyin kendisinin cinselliği hakkındaki bilişsel genellemeleri" olarak tanımlamaktadırlar. Bu şemalar "geçmiş deneyimler aracılığıyla oluşmakta, bugünkü deneyimde ortaya konmakta, cinsellik ile ilgili sosyal bilginin işlenmesinde etkili olmakta ve cinsel davranışı yönlendirmektedirler" (Andersen ve Cyranowski 1994). Cinsel benlik şemalarının gelişiminde erken çocukluk ve ergenlik döneminin etkili olduğu, alınan cinsel bilgiler, bağlanma, hormonal gelişim, cinselliğe yönelik toplumsal tutumlar ve hatta benlik saygısı gibi birçok değişkenin bunların gelişiminde rol oynadığı belirtilmektedir.

Kadınlar ve erkekler için iki farklı ölçek oluşturarak bu şemalar üzerinde çalışmalar yapmış olan Andersen ve Cyranowski (1994) olumlu ve olumsuz cinsel benlik şemalarının kadınların cinsel ilişkilere yönelik deneyimleri, cinsellik ile ilgili davranış

repertuarları ve cinsel etkinlik sırasındaki duyguları üzerinde farklı etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, kadınların cinsel benlik şemalarının boyutları tutkulu/romantik, açık/dolaysız ve ağırbaşlı/tutucu olarak belirlenmiştir. Erkeklerin ise sahip oldukları cinsel benlik şemaları açısından kadınlardan farklılaştıkları gösterilmiştir (Andersen ve ark. 1999). Cinsel benlik şeması boyutları tutkulu/sevgi dolu, güçlü/saldırđan ve açık görüşlü/serbest fikirli olarak belirlenmiştir. Erkeklerin cinsel benlik şemalarına yönelik olarak yaptıkları ilk çalışmada, Andersen ve ark. (1999) erkeklerin cinsel benliklerine yönelik olumsuz şemalar taşımadıklarını bulmuşlardır. Bunun yerine, erkekler şemalarının olup olmaması temelinde sınıflandırılmışlardır. Kadınlara benzer şekilde, erkeklerin cinsel benlik şemalarının da cinsel ilişkiler, cinsel uyarılma, düşsel yeterlik ve duygular ve cinsel deneyimler üzerinde etkileri olduğu gösterilmiştir. Ancak, ilk olarak oluşturulan cinsel benlik şeması ölçeklerinin birleştirilmiş bir biçimini kullanan yakın zamandaki bir araştırmada, Andersen ve meslektaşlarının (1999) bulgularının aksine, Hill (2007) erkeklerin de kadınlar gibi olumsuz benlik şemalarına sahip olduklarını göstermiştir.

Andersen ve ark. (1999) erkekleri yalnızca şematik olan (olumlu cinsel benlik şemalarına sahip olan) ve şematik olmayan (olumlu cinsel benlik şemalarına sahip olmayan) şekilde sınıflandırmıştır. Kadınlar ise negatif ve pozitif faktörlerde aldıkları ölçek puanları temelinde olumlu şematik, ikili şematik, olumsuz şematik ve şematik olmayan kategorilerinden birine sınıflandırılmışlardır (Andersen ve Cyranowski 1994). Araştırmacılar göre, olumlu cinsel benlik şemalarına sahip bireylerin cinsel benliklerine yönelik olumlu bir bakış açısı bulunmaktadır. Bu bireyler cinsel birliktelikler sırasında uyarılabilirlik düzeylerinin yüksek olduğunu, cinsel ilişkiler deneyimleme konusunda daha istekli olduklarını ve cinsel davranışları olumlu şekilde değerlendirdiklerini bildirmektedirler. Buna karşın, olumsuz cinsel benlik şemalarına sahip bireylerin zayıf olumlu ve güçlü olumsuz cinsel benlik şemaları bulunmaktadır. Cinsel etkinlikler sırasında artmış anksiyete ve kaçınma gibi olumsuz duygu yaşadıkları ve davranışlarda buldukları ve ayrıca, sevilmediklerine ya da yalnız bırakıla-

çaklarına yönelik anksiyetelerinin artmış olduğu gözlemlenmektedir. İkili-şematik bireylerin ise hem olumlu hem olumsuz cinsel benlik şemaları bulunmaktadır, yani cinselliğine yönelik çelişkili görüşleri olduğu düşünülmektedir. Son olarak, aşematik gruptaki bireyler ikili şematik bireylere benzer şekilde hem olumlu hem olumsuz cinsel benlik şemalarına sahiptirler, ancak tüm şemalar zayıf durumdadır. Az sayıda romantik ve cinsel deneyimleri bulunmaktadır. Her ne kadar cinselliği tiksindirici bir deneyim olarak algılamasalar da, cinsel ilişkilerini güçlendirmeye yönelik bir çaba sarfetmeme eğilimindedirler ve düşük cinsel istek ve yüksek kaçınma bildirmektedirler.

Yapılan kapsamlı çalışmalarda, cinsel benlik şemalarının romantik ilişki deneyimi (Aarestad 2000, Andersen ve Cyranowski 1994, Andersen ve ark. 1999) ile ve ayrıca, yüz ve beden çekiciliği ve dış görünüş ile ilgili endişeler (Wiederman ve Hurst 1997), yaş (Volsky Rushton 2002), cinsel yaşantılar ve risk taşıyan cinsel davranışlar (Pornchaikate 2003) ve çocukluktaki cinsel istismar öyküsü (Meston ve ark. 2006) gibi birtakım bireysel değişkenler ile bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur. Bunların yanı sıra, cinsel benlik şemaları kronik ve engel yaratıcı fiziksel bozuklukları olan bireylerin örneklemlerinde de geniş biçimde çalışılmışlardır. Kadınlar üzerine odaklanan bu çalışmalarda cinsel benlik şemalarının cinsellikle ilgili durumlardan kaçınma ve bu durumlarda yaşanan stres (Yurek 1997); cinsel uyumluluk (Andersen ve ark. 1997); cinsel inhibisyon (Curran 1999); cinsel etkinliğin sıklığı ve cinsel zorluklar (Gates 2000); cinsel tutumlar ve cinsel öz-görüş (Reissing ve ark. 2003); bedensel öz-kavram, cinsel uyarılabilirlik, orgazm olabilme, cinsel çökkünlük, cinsel anksiyete ve cinsel öz-saygı (Davidov 2006) gibi değişkenler ile bağlantılı olduğu gösterilmiştir.

Sonuç olarak, cinsel benlik şemalarının çeşitli demografik değişkenler ve cinsellik ve ilişkiler ile ilgili değişkenler ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, cinsel benlik şemalarının çalışmalarda değişken olarak ve güvenilirliği ve geçerliği sınanmış bir ölçek kullanılarak dahil edilmesi anlamlı görünmektedir. Andersen ve ark.'nın (1994, 1999) kadın ve erkek ölçeklerinin birleştirilmiş bir formunun oluşturulması sürecinde, Hill (2007) ölçeklerin geliştirilmesi ve uygulanması ile

ilgili birtakım önemli konulara dikkati çekmiştir. İlk olarak, bu iki ölçeğin cinsel benlik şemalarını değerlendirirken yeterince açık olmayan yönergelere sahip olduklarını ileri sürmüştür ve bu nedenle, değerlendirme yapılırken benliğin hangi boyutunun değerlendirildiğinin bilinmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Hill (2007) bireylerin değerlendirme sırasında kendilerini öncelikle cinsel bir bakış açısından derecelendirmelerinin gerekli olduğuna çünkü bireylerin genel bir değerlendirme yaptıklarında verdikleri yanıtların değişim göstereceğine (örn., bir cinsel partner olarak ya da bir öğrenci olarak) değinmiştir. İkinci olarak, bu iki ölçeğin cinsiyet stereotipleri için yakından ilişkili olduğu ve ölçeği yanıtlayanların kendilerini bu stereotipler temelinde değerlendirebileceği üzerinde durmuştur. Hill (2007) bununla ilgili olarak, genel olarak agresif ancak cinsel ilişkilerinde boyun eğici/uyusal bir erkeği örnek vermektedir. Ölçeklere ilişkin başka bir sorun ise yapılan derecelendirmenin referans noktasının olmamasıdır. Katılımcıların karşılaştırma yapabilmeleri amacıyla belirli karşılaştırma bilgisinin (örn., "aynı cinsiyete ve yaşa sahip olanlara kıyasla") verilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Son olarak, erkek ve kadın ölçeklerinin gerçekte çok benzer durumdadırlar ve Andersen ve ark. (1999) her iki ölçeğin de maddelerinin yarısı kadarının aynı olduğunu ve her iki cinsiyet için de tutkulu/romantik olarak adlandırılan boyutun birincil olduğunu tartışmışlardır. Bu nedenle, Hill (2007) bu ölçeklerdeki tüm maddeler kullanılarak oluşturulan birleşik bir ölçeğin erkeklerin ve kadınların aynı maddelere nasıl yanıt verdiklerinin karşılaştırılması amacıyla da yararlı olacağını öne sürmüştür.

Özet olarak, cinsel benlik şemaları son yıllarda sıklıkla araştırılmaya başlanmış olan bir kavramdır. Literatürde birçok değişken ile ilişkili gösterilen bu kavramın ölçülmesinin cinselliğin ve bununla ilişkili değişkenlerin anlaşılması için anlamlı olacağı düşünülmektedir. Ülkemizdeki cinsellik çalışmalarının görece azlığı ve yapılan birçok çalışmanın cinsel işlev bozukluklarına odaklandığı (örn., Kabakçı ve Batur 2002, Kabakçı ve Daş 2002, Öksüz ve Malhan 2005) düşünüldüğünde, cinsel benlik şemalarının çalışılmasının sağlayacağı teorik katkı daha belirgin hale gelmektedir. Böylece, yukarıda kavramsal avantajları aktarılan Cinsel

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri (N = 306)

Değişken	Ort	SS	Aralık	No.	%
Cinsiyet					
Kadın				139	45.4
Erkek				167	54.6
Yaş					
Kadın	21.03	2.08	17-30		
Erkek	20.49	1.80	17-25		
	21.49	2.20	18-30		
Özdoyum					
Deneyimi olan				206	67.3
Deneyimi olmayan				93	30.4
Yanıt vermeyen				7	2.3
Cinsel etkinlik					
Deneyimi olan				158	51.6
Deneyimi olmayan				145	47.4
Yanıt vermeyen				3	1.0

Benlik Şeması Ölçeği'nin (Hill 2007) Türkçe'ye çevrilmesinin ve psikometrik özelliklerinin belirlenmesinin ülkemizde bu alanda yapılacak çalışmalar için bir temel oluşturması hedeflenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmaya yaşları 17-30 arasında değişkenlik gösteren ve Ankara'da yaşayan 306 Orta Doğu Teknik Üniversitesi lisans öğrencisi katılmıştır. Örneklem tümü bekar olan, 139 kadın (%45.4) ve 167 (%54.6) erkek katılımcıdan oluşmuştur. Katılımcıların yaş ortalaması 21.03 olarak belirlenmiştir (SS = 2.08). Örneklem sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Veri toplama araçları

Demografik bilgi formu. Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan bu formda katılımcıların cinsiyet ve yaş gibi demografik özelliklerine yönelik olarak bilgi toplanması planlanmıştır. Buna ek olarak, katılımcıların özdoyum ve cinsel ilişki yaşantıları hakkında bilgi toplamak amacıyla taşıyan kapalı-uçlu iki adet soru bulunmaktadır. Bunlar "Hiç masturbasyon yaptınız mı?" ve "Hiç cinsel ilişkide

buldunuz mu?" sorularıdır. Bu sorular için yanıt seçenekleri "Evet" ya da "Hayır" olarak belirlenmiştir.

Cinsel Benlik Şeması Ölçeği. Cinsel Benlik-Şeması Ölçeği Hill (2007) tarafından Kadınlar için Cinsel Benlik-Şeması Ölçeği (Andersen ve Cyranowski 1994) ve Erkekler için Cinsel-Benlik Şeması Ölçeği (1999, Andersen ve ark. 1999) temel alınarak oluşturulmuştur. İlk oluşturulan cinsel benlik-şeması ölçeklerinin birleşik bir biçimi olan bu ölçekte 7'li Likert-tipi ölçekte derecelendirilen 36 sıfat yer almaktadır. Katılımcılar bu sıfatları kendi cinselliklerini ne kadar tanımladığı temelinde derecelendirmektedirler. Ölçekteki yanıt seçenekleri "beni hiç tanımlamıyor" ve "beni çok iyi tanımlıyor" aralığındadır.

Birleşik versiyonun geçerliği faktör analizi yoluyla incelenmiştir ve Hill (2007) her ne kadar dokuz-faktörlü bir sonuç cinsel benlik için daha güçlü bir model sağlasa da, karışık bir kadın-erkek örnekleme için üç-faktörlü bir sonucun tercih edilebilir olduğunu öne sürmüştür. Ölçekteki faktörler sevgi dolu/sıcak, dolaysız/açık sözlü ve ağırbaşlı/tutucu olarak belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa değerlerinin hesaplanması yoluyla test edilmiştir. Cronbach alfa değerleri bu faktörler

Tablo 2. Ortalamalar (Ort), standart sapmalar (SS) ve faktör ve toplam puanlar arasındaki korelasyonlar (N = 306)

	Ort	SS	1	2	3
1. Sevgi dolu/Şefkatli	46.64	9.47	-		
2. Şehvetli/Tahrik edici olan	41.90	11.08	.26**	-	
3. Dolaysız/Açık sözlü	39.66	8.10	.16**	.35**	-
Toplam puan	128.20	20.52	.66**	.80**	.66**

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlıdır (iki-üçlü).

için sırasıyla .89, .85, ve .77 olarak bulunmuştur. Toplam ölçek için elde edilen Cronbach alfa değeri .82 olmakla birlikte, bu değer Andersen ve arkadaşlarının (1994; 1999) kadın ve erkek ölçekleri için elde ettikleri değere benzer durumdadır.

Bu çalışmada, CBSÖ Türkçe'ye "tek yönde çeviri" temel yaklaşımı kullanılarak çevrilmiştir (Savaşır, 1994). Ölçek yüksek lisans derecesine sahip ve her iki dili de iyi derecede bilen üç psikolog tarafından ayrı ayrı Türkçe'ye çevrilmiştir. Çevirinin tutarlılığının sağlanması amacıyla üç farklı çeviri birbirleri ile karşılaştırılmış olup, aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir. Yapılan incelemede çevirilerin büyük ölçüde benzer oldukları görülmüştür. Özgün maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen çeviriler seçilmiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği. Benlik saygısı, Rosenberg tarafından geliştirilmiş olan on maddelik, öz-bildirime dayalı Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg, 1965) kullanılarak ölçülmüştür. Bu ölçek dilimize Çuhadaroğlu (1986) tarafından uyarlanmıştır ve ölçeğin psikometrik özellikleri test edilmiştir. Ölçeğin yüksek bir iç tutarlığa sahip olduğu gösterilmiştir (Cronbach alfa = .89). Bu çalışmada benlik saygısı 4 basamaklı ölçekler üzerinden değerlendirilmiştir.

Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) Dışa Dönüklük Alt Ölçeği. Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu (EKA-GGK; Francis ve ark. 1992) kişiliği nörotisizm, dışa dönüklük, psikotisizm boyutlarında değerlendiren ve ayrıca kontrol amaçlı yalan söyleme alt ölçeği olan, toplam 24 maddelik bir ölçektir. Ölçekteki dört faktör altı soru ile değerlendirilmektedir ve katılımcılardan maddeleri "Evet (1)" ya da "Hayır (0)" olarak değer-

lendirmeleri istenmektedir. Olası puan aralığı her kişilik ölçümü için 0 ve 6 arasındadır. Alt ölçekler için korelasyon katsayıları .84 ve .90 arasında değişiklik göstermiştir.

Eysenck Kişilik Anketi Gözden Geçirilmiş/Kısaltılmış Formu (EKA-GGK) Türkçe'ye Karancı, Dirik ve Yorulmaz (2007) tarafından çevrilerek uyarlanmıştır. Ölçek Türk örnekleminde benzer şekilde dört faktör ortaya koymuştur. Dışa dönüklük, nörotisizm, psikotisizm ve yalan boyutları için Kuder-Richardson alfa katsayıları sırasıyla .78, .65, .42, ve .64 olarak bulunmuştur. Ölçeklerin sırasıyla test-tekrar test güvenilirlikleri sırasıyla .84, .82, .69 ve .69 olarak bulunmuştur. Ayrıca, ölçeğin yeterli düzeyde yapı geçerliğine sahip olduğu bulgular arasındadır.

Bu çalışmada, ölçeğin yalnızca dışa dönüklük alt ölçeği kullanılmıştır çünkü daha önceki çalışmalarda tutarlı şekilde dışa dönüklüğün cinsel benlik şemaları ile bağlantılı olduğu gösterilmiştir (Andersen ve ark., 1994; 1999). Ölçeğin dışa dönüklük alt ölçeği 2, 4, 13, 15, 20 ve 24 numaralı maddelerden oluşmaktadır.

İşlem

Çalışmaya katılan 306 Orta Doğu Teknik Üniversitesi öğrencisine çevirisi yapılan Cinsel Benlik Şeması Ölçeği ve yukarıda belirtilen diğer form ve ölçekler uygulanmıştır. Gönüllülük temelinde gerçekleştirilen uygulamada, katılımcılara rastlantısal örnekleme (Kerlinger 1986) yoluyla ulaşılmıştır. Ölçekler kapalı bir zarf içerisinde elden dağıtılmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı ve gizliliğin korunması konuları hakkında bilgi verilmiş olup, katılım öncesinde yazılı onam alınmıştır.

Uygulanan tüm işlemler için, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi İnsan Araştırmaları Komitesi'nden izin alınmıştır.

BULGULAR

Cinsel Benlik Şeması Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Cinsel Benlik Şeması Ölçeği'nin Türkçe Formu'nun faktör yapısının incelenmesi amacıyla ölçeği oluşturulan 36 madde üzerinde varimax rotasyonu temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin örnekleme yeterliği ölçümü ve Bartlett küresellik sınamaları sonuçları analize dahil edilen ölçümün faktörlenebilir olduğunu göstermiştir. Yapılan analiz sonrasında özdeğeri 1'in üzerinde üç faktörün olduğu bulunmuştur. Faktör sayısının hesaplanmasında yardımcı Catell'in Scree grafiği de üç-faktörlü çözümün doğruluğunu desteklemiştir. Üç-faktörlü çözümün toplam varyansın %41'ini açıkladığı ve özdeğerlerinin 20.7 ve 12.1 arasında değiştii görülmüştür.

Faktör yükleri incelendiğinde, on maddenin ("Sevgi Dolu", "Sıcak", "Sıcakkanlı", "Deneyimli", "Tutkulu", "Baskın", "Deneyimsiz", "Çekingen", "Utangaç" and "Dürüst") en az iki faktörde .30 üzerinde korelasyona sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, üç maddenin ("Dolaysız", "Ağırbaşı", ve "Dikkatli") belirlenen üç faktörde de diğer maddelere kıyasla düşük korelasyonlarının olduğu ve H istatistik değeri ile belirlendiği üzere bu maddelerin aynı zamanda genel olarak açıkladıkları varyansın çok düşük olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bu maddeler daha sonraki analizlerde faktör puanlarının hesaplanmasında kullanılmamışlardır. Üç maddenin faktör yükleri ve madde - altölçek toplam puanı korelasyonları Tablo 3'te italik yazı tipi ile belirtilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen faktörler "Sevgi dolu/Şefkatli (Loving/Compassionate)", "Şehvetli/Tahrik edici olan (Sensual/Stimulating)" ve "Dolaysız/Açık sözlü (Direct/Outspoken)" olarak adlandırılmıştır. Tüm faktörlerin olumlu değer taşıması nedeniyle toplam faktör puanı faktör puanlarının toplanması ile elde edilmiştir. Faktör puanları üzerinde yapılan korelasyon analizlerinde tüm faktörlerin birbirleri ve toplam puan ile anlamlı şekilde ilişkili oldukları bulunmuştur (Tablo 2).

Madde-alt ölçek toplam puanı korelasyonları, açıklanan varyans yüzdeleri, özdeğerler ve faktörlerin Cronbach alfa değerleri Tablo 3'te gösterilmektedir. Değişkenler yorumun kolaylaştırılması amacıyla yüklenme boyutuna göre sıralanmışlardır ve gruplandırılmışlardır. .25 altındaki korelasyonlar tabloda gösterilmemiştir. Tabloda her alt-faktör için açıklayıcı başlıklar sunulmuştur.

CBSÖ'nün ve Alt Ölçeklerinin İç Tutarlılığı

Yapılan incelemede, hem tüm ölçeğin hem de alt ölçeklerin tatminkar düzeyde iç tutarlık katsayılarına sahip oldukları görülmüş olup, Cronbach alfa katsayıları tüm ölçek için .86 ve alt ölçekler için sırasıyla .85, .82, and .77 olarak hesaplanmıştır.

CBSÖ'nün Ayırt Edici ve Artımsal Geçerliği

Cinsel Benlik Şeması Ölçeği'nin ayırt edici ve artımsal geçerliğinin test edilmesi amacıyla ilişkili kişilik boyutları olan benlik saygısı ve dışa dönüklük değerlendirilmiştir. Bu iki kişilik ölçümünün seçilmelerinin nedeni literatürde cinsellik ile ilgili değişkenler ile bağlantılı olduklarının gösterilmiş olmasıdır. Buna göre, Andersen ve ark. (1994, 1997) hem kadınlar hem de erkekler için, yaşam boyu cinsel etkinliklerin aralığının, katılımcıların kendilerini ne derecede "cinsel bir birey" olarak gördüklerinin genel değerlendirmesinin ve cinsel uyarılabilirliğin cinsel benlik şemaları tarafından yordanmasında açıklanan varyansın kişilik kavramları ile açıklanan ötesinde anlamlı artışlara neden olduğunu göstermişlerdir. Bu nedenle, bu ölçümlerden yaşam boyu cinsel etkinliklerin aralığı cinsel benlik şemalarının benlik saygısı ve dışa dönüklük tarafından açıklanan varyansın ötesinde bir katkı yapıp yapmadığının anlaşılması amacıyla CBSÖ'nün ayırt edici ve artımsal geçerliği analizinde kullanılmıştır. Bu analiz için, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin (Çuhadaroğlu 1986) ve EKA-GGK Dışa Dönüklük Alt Ölçeği'nin (Karancı ve ark. 2007) Türkçe formları 306 lisans öğrencisine uygulanmıştır. Dışa dönüklük ve benlik saygısı her üç faktörle de anlamlı korelasyon içinde bulunmuştur. Benlik saygısının üç faktör ile Pearson çarpım-moment korelasyon katsayıları sırasıyla -.11, -.22 ve -.27'dir. Benzer şekilde, dışa dönüklük de üç faktör ile

Tablo 3. CBSÖ maddeleri üzerinde temel bileşenler tekniği ve varimaks rotasyonu için faktör yükleri, madde-alt ölçek toplam puanı korelasyonları (h^2), alfa değerleri ve varyans oranları (N = 306)

Maddeler	Sevgi Dolu/ Şefkatli	Şehvetli/ Tahrik Edici Olan	Dolaysız/Açık Sözlü	h^2
Yumuşak kalpli	.77	-	-	.60
Duygusal	.76	-	-	.59
Sevgi dolu	.70	-	.32	.60
Romantik	.68	-	-	.49
Şefkatli	.64	-	-	.41
Hassas	.63	-	-	.43
Sıcak	.55	-	.35	.46
Romantik olmayan	-.53	-	-	.28
Sıcakkanlı	.52	-	.45	.47
Sağduyulu	.48	-	-	.24
Sempatik	.45	-	-	.35
Şehvetli	-	.79	-	.65
Tahrik edici olan	-	.76	-	.59
Heyecan verici	-	.67	-	.59
Deneyimli	-	.63	.35	.52
Tutkulu	.39	.60	-	.53
Saldırgan	-	.51	-	.28
Uyarılabilir	-	.50	-	.26
Baskın	-	.46	.34	.33
Deneyimsiz	-	-.44	-.36	.33
Bireysel	-	.42	-	.18
Kendine-odaklı	-	.41	-	.19
Güçlü	-	.39	-	.28
Çekinmeyen	-	-	.63	.49
Açık sözlü	-	-	.62	.42
Doğal	-	-	.59	.43
Çekingen	.30	-	-.58	.43
Utangaç	.33	-	-.57	.44
Açık	-	-	.56	.41
Özgür	-	-	.55	.35
Dobra	-	-	.54	.31
Tutucu	-	-	-.43	.23
Dürüst	.38	-	.40	.31
<i>Dolaysız</i>	.23	.15	.17	.13
<i>Ağırbaşlı</i>	-	.21	.22	.14
<i>Dikkatli</i>	-	.25	.25	.14
Açıklanan varyans	20.695	12.064	8.033	
Özdeğer	6.829	3.981	2.651	
Alfa değerleri	.85	.82	.77	

Tablo 4. Özdoym ve cinsel etkinlik yaşantılarının yordanmasında cinsel benlik şemaları, benlik saygısı ve dışa dönüklük için hiyerarşik regresyon analizlerinin özeti

Değişkenler	Özdoym Yaşantısı		Cinsel Etkinlik Yaşantısı	
	1. Model (β)	2. Model (β)	1. Model (β)	2. Model (β)
Benlik saygısı	.036	-.005	.077	.010
Cinsel benlik şemaları		-.152*		-.245***
R ²	.001	.023	.006	.061
R ² 'deki değişim için F				
	.385	6.471*	1.804	17.729***
Dışa dönüklük	.040	.121	-.099	.002
Cinsel benlik şemaları		-.200**		-.249***
R ²	.002	.035	.010	.061
R ² 'deki değişim için F				
	.481	10.209*	2.998	16.449***

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001.

anlamli korelasyona sahip bulunmuştur; korelasyon katsayıları sırasıyla .22, .24 ve .45 olarak belirlenmiştir ve tümü p<.001 düzeyinde anlamlıdır.

Bir dizi hiyerarşik regresyon analizinde, ayırt edici değişkenler olan dışa dönüklük ve benlik saygısı sırasıyla analizlere ilk bağımsız değişken olarak ve toplam cinsel benlik şeması puanı ikinci bağımsız değişken olarak girmişlerdir. Tüm alt faktörlerin olumlu değerinin olması nedeniyle toplam şema puanı daha olumlu cinsel benlik şemalarına işaret etmektedir. Analizlerde özdoym ve cinsel etkinlik deneyimi bağımlı değişkenler olarak kullanılmıştır. Tablo 4 standardize edilmiş regresyon katsayılarını (β)'yi, R²'yi ve R²'deki değişim için F'yi göstermektedir. Regresyon analizlerinin sonuçları benlik saygısı tarafından açıklanan varyansın ötesinde cinsel benlik şemalarının özdoym ve cinsel etkinlik deneyimini yordamasında açıklanan varyansta anlamlı artışa neden olduğunu göstermiştir: Özdoym için, artımlı varyans = %2, R² = .02, Finc (1, 296) = 6.471, p<.05; ve cinsel etkinlik için, artımlı varyans = %6, R² = .06, Finc (1, 300) = 17.73, p<.001. Dışa dönüklük için de benzer sonuçlar elde edilmiştir: Özdoym için, artımlı varyans = %3, R² = .04, Finc (1, 296) = 10.21, p<.05; ve cinsel etkinlik için, artımlı varyans = %5, R² = .06, Finc (1, 300) = 16.45, p<.001. Böylece, varyanstaki bu anlamlı artışlar cinsel benlik şeması

ölçümünün diğer kavramlarının, belirli şekilde kişilik ölçümlerinin, katkısının ötesinde cinsel davranışları yordamada kullanımı için ayırt edici ve artımsal geçerliği destekler durumdadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada cinsel benlik şemalarının değerlendirilmesi amacıyla Andersen ve Cyranowski (1994) ve Andersen ve ark. (1999) tarafından geliştirilmiş olan kadın ve erkek cinsel benlik şemalarına yönelik öz-bildirim ölçeklerinin Hill (2007) tarafından birleştirilerek tek bir ölçek haline getirilmiş versiyonu olan Cinsel Benlik Şeması Ölçeği'nin (CBSÖ) Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin bir Türk örnekleminde sınanması amaçlanmıştır.

Sonuçlar Cinsel Benlik Şeması Ölçeği'nin üniversite öğrencileri örnekleminde üç faktörden oluştuğunu göstermiştir: Sevgi dolu/Şefkatli, Şehvetli/-Tahrik edici olan ve Dolaysız/Açık sözlü. Buna göre, tüm faktörler olumlu değer taşımaktadır. Ayrıca, üniversite öğrencilerden oluşan örnekleminde ortaya çıkan faktörler Andersen ve ark.'nın çalışmalarında (1994, 1999) kadınların ve erkeklerin cinsel benlik şemalarına yönelik olarak bulunan pozitif faktörlerin bir birleşimi gibi görünmektedir. Bu çalışmalarda yararlanılan örneklemelerin

de üniversite öğrencilerinden oluştuğunu belirtmek önemlidir. Buna ek olarak, CBSÖ ile ölçülen cinsel benlik şemalarının literatürde bildirilen benlik saygısı ve cinsel deneyim gibi kavramlardan ayrıştığı gösterilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun toplam ölçeğinin ve alt ölçeklerinin tamminkar düzeyde iç tutarlık katsayılarına sahip olduğu belirlenmiştir.

Erkeklerin cinsel benlik şemaları ile ilgili ortaya çıkan farklılık birtakım etkenlere bağlı olabilir. Yukarıda belirtildiği üzere, Andersen, Cyranowski ve Espindle (1999) erkekler için negatif bir faktörün ortaya çıkmamasını benlik saygısı kavramı ile ilişkilendirerek açıklamışlardır ve bunu erkeklerin cinsiyet rollerine yönelik beklentilere uyum göstermesine ve kendilerini tanımlama sürecinde olumsuz özellikleri dışa vurmama eğiliminde oluşlarına bağlamışlardır. Makalelerinde erkekler için "...olumsuz özelliklerin kendilerini daha fazla tanımladığını belirtmektense olumlu özelliklerin kendilerini daha az tanımladığını belirtmek benlik saygısı için zarar verici olabilir." (s. 657) diye belirtmişlerdir. Her ne kadar çalışmalarındaki ilk örneklem Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan genç (üniversite öğrencileri) ve yaşı daha büyük (yaşları 27 ve 77 arasında değişen daha yaşlı öğrenciler ve arkadaşları) erkeklerden oluşmuş olsa da, cinsel benlik-şemalarının çeşitli değişkenler ile ilişkilerinin incelendiği diğer araştırmalarda yalnızca daha genç olan üniversite öğrencileri örneklemini kullanılmıştır. Ayrıca, Hill (2007) birleşik bir ölçeği incelediği çalışmasında Amerikalı ve Kanadalı üniversite öğrencilerinden oluşan bir örneklemden yararlanmıştır. Andersen ve ark.'na (1999) karşın, erkeklerin de kendilerini olumsuz şekilde değerlendirdiğini bulmuştur. Bu nedenle, bu çalışmadaki örneklem benzer olduğundan, bulgular arasındaki farklılıkların örneklem özelliklerine kıyasla ölçüme bağlı olması olasıdır.

Buna karşın, sonuçları ölçümsel farklılıklara ek olarak kültürel açıdan ele almak anlamlı olabilir çünkü çalışmada elde edilen sonuçlar Andersen ve Cyranowski (1994) tarafından kadınlar için ve Hill (2007) tarafından her iki cinsiyetten katılımcılar için elde edilen sonuçlardan faktör içi madde yerleşimleri açısından farklı görünmektedir. Literatürde, benliğin yapılandırılması ve cinselliğin sosyalleşmesi süreçlerinde kültürün etkili olduğu

belirtilmektedir (Karakitapoğlu-Aygün 2004, Laumann ve ark. 1994). Böylece, sosyal rollerin cinsel benlik kavramlarına içselleştirilmesinde (Hill 2007) olduğu gibi, benliğin cinsellik bileşeni üzerinde kültürel etkilerin olması olasıdır. Ancak, mevcut çalışmada ve bir Amerikan/Kanadalı örneklem kullanılarak yapılmış başka bir çalışmada (Hill, 2007) elde edilen bulguların benzer oluşu, tutarlı ölçüm koşullarında cinsel benlik-şemalarının kültürler arasında her iki cinsiyetten bireyler için de evrensel bir kavram olabileceğini izlenimini oluşturmaktadır. Ayrıca, birtakım araştırmacılar Türkiye'nin 1980'lerden bu yana gelenekselcilikten bireyciliğe doğru hızlı bir değişim gösterdiğini belirtmektedirler ve bunun Türkiye'de yaşayan bireylerin değişen benlik algıları ve benlik tanımlamaları (Karakitapoğlu-Aygün 2004) ve şehirde yaşayan ailelerin daha modern sosyalleşme deneyimlerine ve evlilik ilişkilerine sahip oluşları (Sunar ve Fişek 2005) ile örneklendiği belirtilmektedir. Bu şekilde, Türkiye git gide iyi bilinen Amerikan toplumu örneğinde olduğu gibi (Hofstede 1984) Batılı bireyci toplumlar ile daha fazla ortak özelliğe sahip hale gelmektedir. Bu önerme kabul edildiğinde, bu çalışmada olduğu gibi Türk ve Amerikan popülasyonlarda benzer bulgular elde etmek bu türdeki artan bir kültürel benzerliği yansıtır olabilir.

Sonuç olarak, CBSÖ yetişkin kadın ve erkeklerde cinsel benlik şemalarının ölçümünde kullanılabilir ve yeterli düzeyde iç tutarlığa sahip bir araçtır. Katılımcıların cinsel benlik şemalarının tek bir şema boyutu üzerinde değerlendirilmesinin, cinsel şematik (yüksek puan alanlar) ile cinsel aşematik (düşük puan alanlar) aralığındaki bir düzlemde değerlendirme yapmayı olanaklı kılması beklenmektedir. Bu ölçek, Andersen ve ark.'nın (1999) da belirttiği üzere, cinsel davranışlar ve tutumlar gibi çeşitli değişkenlerin anlaşılması için güçlü bir araç sunmaktadır. Bununla birlikte, CBSÖ'nün test-tekrar test güvenilirliğinin değerlendirilmemesinin ve geçerliğin kısıtlı biçimde test edilmiş olmasının bu çalışmanın önemli sınırlılıkları olduğu söylenebilir. Ayrıca, kapsamlı ölçüm araçlarının bulunmaması nedeniyle cinsel davranışın tekli sorular yoluyla ölçülmesinin de bir kısıtlılık olduğu düşünülmektedir. Başka bir kısıtlılık ise sonuçların bir üniversite öğrencisi örnekleminde elde edilmiş

olmasından ileri gelmektedir. Sonuçların genellebilirliğinin artırılması amacıyla ölçeğin farklı popülasyonlarda da test edilmesi önemli görünmektedir.

Gelecekte cinsel benlik Şeması zerine yapılacak araştırmalarda belirtilen sınırlılıklar üzerinde durulmasının önemli olduğu dŐnlmektedir. Ayrıca, CBS'nn kültürler arası çalışmalarda kullanılması ve çeşitli kuramsal değişkenler ile birlikte sınılanması yoluyla cinsel benlik Şemaları zerine bilgi birikiminin geniŐletilmesi önemlidir. Bunun yapılabilmesi için, farklı özelliklere sahip örnek-

lemlerdeki Şematik yapılanmanın incelenmesi anlamlı olacaktır. Cinsel benlik Şemaları zerine yapılacak araştırmaların yaygınlaşması ile insanlar için temel sayılabilecek nitelikteki cinsellik kavramının daha kapsamlı Şekilde anlaşılması ve farklı cinsel benlik Şemalarına sahip olmanın psikolojik sonuçlarının ortaya konulması mümkün olabilecektir.

YazıŐma adresi: ArŐ.Gör. Gözde Koçak, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, gkocak@metu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Aarestad SL (2000) The role of attachment style and sexual self-schemas in romantic and sexual relationships: A study of dating couples. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ohio State University.
- Ackerman MD (1995) Introduction to the special section on contemporary issues in human sexuality: Research and Practice. *J Consult Clin Psychol*, 63:859-861.
- Andersen BL, Cyranowski JM (1994) Women's sexual self-schema. *J Pers Soc Psychol*, 67:1079-1100.
- Andersen BL, Cyranowski JM, Espindle D (1999) Men's sexual self-schema. *J Pers Soc Psychol*, 76:645-661.
- Andersen BL, Woods XA, Copeland LJ (1997) Sexual self-schema and sexual morbidity among gynecologic cancer survivors. *J Consult Clin Psychol*, 65:221-229.
- Carver CS, Scheier MF (1981) *Attention and Self-Regulation: A Control Theory Approach to Human Behavior*. New York: Springer-Verlag.
- Curran MC (1999) Sexual self-schema and sexual functioning in women diagnosed with breast cancer. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, York University, Toronto.
- uhadaroğlu F (1986) *Adolesanlarda benlik saygısı*. Psikiyatri Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Davidov BJ (2006) Exploring the role of sexual self-schemas in the sexual adjustment of spinal cord injured women. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Miami.
- Francis LJ, Brown LB, Philipchalk R (1992) The development of an abbreviated form of the Revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQR-A): Its use among students in England, Canada, the USA and Australia. *Pers Individ Dif*, 13:443-449.
- Gates EA (2000) Sexual behaviors and sexual self-schema in women with vulvar vestibulitis. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Iowa.
- Hill DB (2007) Differences and similarities in men's and women's sexual self-schemas. *J Sex Res*, 44:135-144.
- Hofstede G (1984) The cultural relativity of the quality of life concept. *Acad Manage Rev*, 9:389-398.
- Kabak E, Batur S (2002) Vaginismus tanısı ile izlenen bir grup hastanın biliŐsel davranıŐçı yönelimli tedavisi ve sonuçları. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Kabak E, Daş CT (2002) Vaginismus: Kadınlar ve eŐlerinin zellikleri. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Karakitapoğlu-Aygün Z (2004) Self, identity, and emotional well-being among Turkish university students. *J Psychol*, 138:457-478.
- Karancı N, Dirik G, Yorulmaz O (2007) Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu'nun (EKA-GGK) Türkiye'de gezerlik ve güvenilirlik alıŐması. *Türk Psikiyatri Derg*, 18:254-261.
- Kerlinger F (1986) *Foundation of Behavioral Research*. (3. baskı). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Laumann EO, Gagnon JH, Michael RT ve ark. (1994) *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Markus H (1977) Self-schemata and processing information about the self. *J Pers Soc Psychol*, 42:63-78.
- Meston CM, Hellini AH, Heiman JR (2006) Women's history of sexual abuse, their sexuality, and sexual self-schemas. *J Consult Clin Psychol*, 74:229-236.
- Murstein BI (1974) *Love, Sex, and Marriage Through the Ages*. New York: Springer Pub. Co.
- ksz E, Malhan S (2005) The prevalence of male sexual dysfunction and potential risk factors in Turkish men: a Web-based survey. *Int J Impot Res*, 7:539-545.
- Pornchaikate A (2003) Sexual self-schema and sexual behaviors among young adult Thai women. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Wisconsin, Madison.
- Reissing ED, Binik YM, Khalife S ve ark. (2003) Etiological correlates of vaginismus: Sexual and physical abuse, sexual knowledge sexual self schema and relationship adjustment. *J Sex Marital Ther*, 29:47-59.
- Rosenberg M (1965) *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Savaşır I (1994) Ölçek uyarlamasındaki sorunlar ve çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9:27-32.

Seidman S, Fischer N, Meeks C (2006) *Handbook of the New Sexuality Studies*. New York: Routledge.

Sunar D, Fişek G (2005) Contemporary Turkish families. *Families in Global Perspective*, JL Roopnarine, UP Gielen (Ed), Boston: Pearson, s. 169-183.

Volsky Rushton JA (2002) Exploring the construct of female sexual self-schema. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Concordia University.

Wiederman MW, Hurst SR (1997) Physical attractiveness, body image, and women's sexual self-schema. *Psychol Women Q*, 21:567-580.

Whipple B, McGeer KB (1997) Management of female sexual dysfunction. *Sexual Function in People with Disability and Chronic Illness: A Health Professional's Guide*, ML Sipski, CJ Alexander (Eds.), Gaithersburg, MD: Aspen Publishers, Inc., s. 511-525.

Yurek DL (1997) Surgical treatment of breast cancer: Sexual self schema, stress reactions, and sexuality outcomes. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ohio State University.